

Pr Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Teie 16.09.2026 nr 8-1/6662-1

Meie 25.09.2026 nr 6-3/26-1879-2

**Arvamus karistusseadustiku,
kriminaalmenetluse seadustiku,
ohvriabi seaduse ja tsiviilseadustiku
üldosa seaduse muutmise seaduse
eelnoole (lastevastased
seksuaalkuriteod ja naistevastase
vägivalla ja perevägivalla tõkestamise
direktiivi osaline ülevõtmine)**

Lugupeetud justiits- ja digiminister

Täna võimaluse eest avaldada arvmust karistusseadustiku, kriminaalmenetluse seadustiku, ohvriabi seaduse ja tsiviilseadustiku üldosa seaduse muutmise seaduse eelnõule (lastevastased seksuaalkuriteod ja naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamise direktiivi osaline ülevõtmine) (edaspidi seaduseelnõu).

Seaduseelnõuga tutvumise järgselt laekus arvamus mitmelt Harju Maakohtu kohtunikult.

Arvamus alaealiste vastu toime pandud seksuaalkuritegude aegumistähtaegade pikendamise osas.

Toetame põhimõtet, et alaealiste vastu toime pandud seksuaalkuritegude aegumistähtaeg võiks olla kehtivast pikem, arvestades eelkõige selliste kuritegude eripära ning asjaolu, et kannatanul võib kuluda märkimisväärselt aega juhtunust rääkimiseks ja õiguskaitseasutuste poole pöördumiseks nii nagu ka seaduseelnõus on väljatoodud. Samas ei pea me põhjendatuks kavandatud lahendust, mille kohaselt pikeneks teatud kuritegude aegumistähtaeg 20 või isegi 32 aastani pärast teo toimepanemist.

Seletuskirjas on märgitud: *Aegumine on seotud ka õiglase menetluse tagatiste nõrgenemise ja tõendamiskindluse vähenemisega. Mida rohkem aega kuriteost möödub, seda raskem on koguda usaldusväärseid tõendeid. Kui kuriteost teatatakse aasta(kümne)id hiljem, on pärsitud tõendite kogumine ja kuriteo tõendamine: võimalikud tunnistajad ei pruugi olla elus või kättesaadavad, dokumentaalsed tõendid on hävinud või kadunud, mälestused moondunud.*

Kohtupraktika näitab, et juba praegu tekitavad olulisi tõendamisraskusi juhtumid, kus väidetava kuriteo toimepanemisest on möödunud ligikaudu kümme aastat. Eriti puudutab see olukordi, kus kannatanu oli teo toimepanemise ajal väga noor laps. Sellistel juhtudel mäletab kannatanu sageli toimunut üldjoontes, kuid tal on raskusi sündmuste paigutamisega ajaliselt. Sageli ei osata enam usaldusväärselt määratleda isegi seda, millises vanuses kannatanu teo toimepanemise ajal oli, rääkimata konkreetse aasta või ajaperioodi nimetamisest. Aja möödudes muutuvad mälestused paratamatult hägusamaks ning võivad seguneda hilisemate sündmuste ja kogemustega.

Seksuaalkuritegude eripäraks on sageli puuduvad vahetud tunnistajad ning objektiivseid tõendeid ei ole aastaid hiljem enam võimalik koguda. Seetõttu põhineb tõendikogum suurel määral kannatanu ja süüdistatava ütlustel ning nende usaldusväärsuse hindamisel. Juba kümneaastase ajavahemiku korral on tõe tuvastamine kohtule sageli keeruline ülesanne. Veelgi pikema, 20- või 30-aastase ajalise distantssi korral suureneb märkimisväärselt oht, et kohtu käsutuses olev tõendibaas ei võimalda enam faktilisi asjaolusid vajalikul määral usaldusväärselt tuvastada.

Samal ajal tuleb tunnistada, et lapsepõlves seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langenud inimesed ei pruugi olla valmis juhtunust kohe rääkima. Kohtupraktikas esitavad kaitsjad kannatanutele peaaegu alati küsimuse, miks nad ei pöördunud politseisse varem. Kannatanute vastused on üldjuhul sarnased: nad ei julgenud rääkida, tundsid häbi või hirmu või ei olnud emotsionaalselt valmis juhtunut avaldama. Selline käitumine on inimlikult mõistetav ning seda ei saa kannatanule ette heita.

Samas nähtub praktikast, et enamik kannatanuid ei jää oma probleemidega aastakümneteks täielikult üksi. Sageli on nad juba täisealiseks saades või vahetult pärast seda pöördunud psühholoogi, psühhiaatri või muu spetsialisti poole ning rääkinud kogetust vähemalt ravisuhtes. Seetõttu võib eeldada, et hiljemalt noore täiskasvanuna on inimene üldjuhul saavutanud sellise küpsuse ja eneseteadlikkuse taseme, mis võimaldab tal oma trauma olemasolu teadvustada ning vajadusel kaaluda ka õiguskaitseasutuste poole pöördumist.

Kui aga politseisse pöördutakse alles 35-, 40- või veelgi vanemas eas, tekib menetluse seisukohast paratamatult küsimus, kas tõe usaldusväärne tuvastamine on enam võimalik. Küsimus ei seisne kannatanu motiivide kahtluse alla seadmises, vaid kohtumenetluse võimes tuvastada aastakümnete taguseid sündmusi viisil, mis tagab õiglase menetluse mõlemale poolele. Kaitseõiguse seisukohast on sellises olukorras loomulik küsida, miks kriminaalmenetlust ei algatatud varem, kui kannatanu oli juba aastaid teadlik toimunud ja selle mõjust tema elule.

Mida pikem on teo ja menetluse vahele jääv ajavahemik, seda suuremaks muutuvad tõendamisraskused. Võimalikud tunnistajad võivad olla surnud või nende mälu oluliselt halvenenud, dokumente ei pruugi enam alles olla ning ka kannatanu enda mälestused võivad olla aja jooksul muutunud. Need riskid on välja toodud ka seaduseelnõu seletuskirjas endas. Selle tulemusena suureneb oht, et kohus peab otsuse tegema väga piiratud ja nõrgenenud tõendibaasi alusel. See omakorda suurendab ekslike kohtulahendite riski.

Seletuskirjas on samuti märgitud: *Aegumistähtaegade kehtestamisel tuleb arvestada nii kuriteo raskuse, kahjustatud õigushüve, karistuse preventiivse mõju kui ka riigi võimekusega kriminaalmenetlusi tõhusalt läbi viia ja kuritegusid tõendada.*

Soovime juhtida tähelepanu, et õigusemõistmise eesmärk ei ole üksnes võimaldada kuritegude menetlemist võimalikult pika aja jooksul, vaid tagada ka usaldusväärne faktiliste asjaolude tuvastamine ning õiglane menetlus kohtus. Seetõttu leiame, et kuigi alaealiste vastu toime

pandud seksuaalkuritegude puhul on põhjendatud hetkel kehtivast pikem aegumistähtaeg, ei ole 20- või 32-aastane aegumistähtaeg menetlusliku tõe tuvastamise seisukohalt põhjendatud. Mõistlikuks lahenduseks näeme aegumistähtaaja mõõdukat pikendamist, näiteks kuni 15 aastani, mis arvestaks ühelt poolt kannatanu vajadusega saada aega juhtunust rääkimiseks, kuid teisalt säilitaks ka realistliku võimaluse koguda ja hinnata usaldusväärseid tõendeid ning tagada õiglane kohtumenetlus.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Mairi Heinsalu
osakonnajuhataja